

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 8.

Mercuri 22. Februarie

1861.

Cuventarea

Esc. S'ale D. Mitropolitu Alesandru Sterca Siulutiu
la conferentiele din Alba-Iulia.

(Urmare.)

Din tempulu acela natiunile acestea doue magiara si romana avendu comune tóte, atatu benele catu si reulu, drepturile si beneficiile politice, catu si greutatile patriei, intru atata s'au fostu unitu la olalta, catu acumu s'au fostu legatu nu numai celea mai fruntasie familii, daru si domnitorii si dinastiele ambeloru acestor'a natiuni — magiara si romana — prin legaturile celea mai tari si mai sante ale sangelui si ale afinitatei. —

Si cá se nu pomenescu de nenumerate casuri de acestea in vechime intemplate, „,voliu pomeni numai despre sor'a memorabilelui rege alu Ungariei Bela alu IV., care a fostu maritata dupa romanulu Ioanu Asanu, imperatulu Romaniloru si alu Bulgariloru,“ care cu multa gloria domni'a la muntele Hemu*).

Mulierea regelui Ungariei Stefanu V. si mam'a lui Ladislau IV. regelui Ungariei Elisabeta a fostu fat'a princepelui romanu Cuteanu**).

Nu remane dara nece un'a indoiéla, cá in tempurile acelea, candu in modulu mai susu espusu romanii s'au impartasitu cu magiarii patri'a si tóte beneficiurile si drepturile s'ale, ei au avutu in patria din natiunea s'a aristocratia inalta puternica si inavutita, cu pamenturi si posesiuni intense indiestrata

*) Vedi Pray Analium Part. I. pag. 218. Apud Schincai chron. ad annum 1238. —

***) Chronic'a lui Schincai tiparita in Iasi in a. 1853 ad annum 1285 pag. 281 si 287. —

precumu a fostu tocm'a si pre tempurile regelui Ungariei Ludovicu celu mare voivodulu romanescu Dragosiu, care intemelia principatulu Moldaviei, pe care nece Ludovicu, nece altiilui urmatori regi ai Ungariei nu'lu potura surupá mai multu, seau cu puterea armeloru de totu alu supune*);

Si precumu au fostu voivodii romanesce ai Fogarasiului si alti. —

Au avutu natiunalitatea si limb'a s'a administrativa, si cá natiune au avutu tóte drepturile politice si civile, cá si fratii si acumu sojii sei magiarii. —

Unde suntu acumu tóte acelea? cumu leau totu romanii pierde? Dóra au conjuratu candv'a asupr'a patriei?

Séu s'a rescolatu cu arme asupr'a domnitoriloru sei, si cu asemenea crime mai mari politice se-si fi meritatu despoliarea de tóta libertatea si esistenti'a s'a politica nationale?

Ferésca Dumnedieu! nice un'a deintru acestea crime nu au facutu nece un'a data, (precumu nea lasatu istori'a insemnata despre alte colocutiórie natiuni); ca in tóta istoria si legislatiunea Ungariei si a Transilvaniei nece cea mai mica urma nu se vede despre astfelu de fapte, care déca s'aru fi intemplat, cu buna sém'a nece decatu, nece in istori'a, nece in legile Ungariei seu ale Transilvaniei, neinsemnate cu litere mari si negre, nu aru fi lipsitu; ci tóta nenocirea, vin'a si crim'a natiunei romane a fostu numai aceea, ca ea tocm'a in tempurile acelea fatale (candu dupa desbinarea bisericeii orientale de cea occidentale, acest'a pre filii bisericeii cei de antaniu, ad. orientale, cari locuiau séu in provinciile regiloru si principiloru catolici, séu in alte — precumu diceau

*) Ibidem ad annum 1359.

schismatice principate vecine, cu tóte midilócele si poturile se silea ai deduce la unire si la ascultare de besericá Romei, si candu autoritatea pontificiloru romani la acel'a gradu si culme de potere ajunsese, catu ei tocm'a del'a Dumnedieu se tieneau impoterniciti a poté impartí dupa placu coróne regesci, regaturi si provincie regiloru pamenteni), cu totu suflétulu si trupulu si cu tóte sacrificiurile insusi si cu pierderea libertatíei nationale si a tuturoru drepturiloru s'ale politice si civile se alipia de biseric'a orientala si de ritulu ei. —

Sciu ca multí si acésta asertiune a mea voru aduceo la cea mai mare indoiéla si o voru socoti fora fundamentu si lipsita de totu adeverulu istoricu, si me voru pune intru acea neplacuta pusetiune, cá si preste voli'a mea se atingu o corda si mie si altor'a prea durerosu sunatóre, si se pomenescu nesce fapte patrate istorice cá acelea ale unoru inalti barbati besericesci, cari au siediuu pre celu mai antaniu scaunu apostolicescu, cu care si eu suntu in credintia unitu, pe care pentru veneratiunea lui si eu de mii de ori mai bucuros leasiu fi acoperitu cu o vecinica tacere decatu cadu-v'a se le descoperu, déca cu trecut'a gélnica sórte a iubitei mele natiuni nu aru fi si acumu in o prea strinsa legatura si déca fora vetemarea adeverulu istoricu si fora pagub'a dreptei cause si a drepturiloru si intereseloru politice si civile ale natiunei nóstre romane (pre cari dreptulu naturei me oblega ale aperá, si cari suntu unu obiectu pré momentosu de discussiune nu numai pentru drepturile politice si civile ale natiunei mele, dár' si pentru fericirea publica a tóta char'a nóstra patria), le asi fi potutu tacé. —

Cercusfarea acést'a grea debue dara se me escuse inaintea totororú intieptiloru si iubitoriloru de adeveru, cá radimatu pre date istorice neresturnabile se aretu — ca

Pap'a Gregoriu alu IX. decretá asupr'a imperatului romaniloru si bulgariloru Ioanu Asanu (care cu multa potere domnia la muntele Hemu) belu cruciatu numai pentru aceea, ca s'a lasatu de unirea besericeí s'ale cu Roma, care de unchiulu seu Joanichie séu Callo-Ioanu imperatulu romaniloru si alu Bulgariloru mai inainte cu 30 de ani se facuse, poruncindu archiepiscopiloru din Strigonu si Caloccea si tuturoru episcopiloru Ungariei se predice asupr'a pomenitului imperatu romanu si a regatului acestuia belu cruciatu — impartieudu celea mai bogate indulgentii totororú

acelor'a, cari voru luá parte la acésta agresíune cruciata nedrépta.

Si neindestulinduse cu aceea cu tóta poternic'a si inalt'a s'a autoritate si cu tóta virtutea cuventului, aducundui amente si de juramentulu mai inainte pusu, intarita asupr'a memoratului imperatu romanu si pre regele Ungariei Bela IV. daruindu in numele santiloru apostoli Petru si Paulu nu numai deplenele indulgentii, dá si tóta tier'a schismaticului imperatu Ioanu Asanu conferinduo regelui Ungariei, lui Bela si altoru regi catolici cari o voru poté cuprende*).

Asisderea totu pre acestu rege alu Ungariei Bela éra si cu tóta poterea cuventului si in poterea juramentului storsu del'a regele acest'a mai inainte se nevoli'a alu convinge, ca nu i se cade lui cá rege catolicu a suferí in regatulu seu pre Schismatici, si aru face lucru prea placutu lui Dumnedieu si ómeniloru, déca pre romanii schismatici din episcopatulul Cumaniloru (Moldoveniloru) 'i v'a silí cu poterea, cá se primésca pre episcopulu latinu datu si impusulu del'a scaunulu apostolicescu alu Romei**).

Bene este de a se insemná, ca scaunulu apostolicescu alu Romei pre regele acést'a alu Ungariei Bela IV. mai 'nainte de aceea la atat'a 'lu adúsesse, catu inaintea venerabilei parente Jacobus Prenestinensis legatului scaunului apostolicescu, si inaintea mai multorú altor'a cu juramentu pre s. evangelia a lui Dumnedieu depusu se oblegá, ca din tierile, cari erau iurisdictionei lui supuse si cari de aici inainte se voru supune, pre schismatici si alti crestini, cari in tierile s'ale nu asculta de beseric'a Romei, cu tóta poterea regésca 'i v'a silí se fia ascultatori de beseric'a Romei***).

Pap'a Clemente VI pre regele Ungariei Ludovicu celu mare nu numai tare 'lu lauda si 'i aprobéda nedreptele invasiuni, cari le intreprindea acestu rege asupr'a veciniloru principi si principate schismatice

*) Vedi Rainaldus ad annum 1138 § 7. — Aloysius Guerra in Epit. Const. Pontif. pag. 272 Nr. 18. — Apud Sincai cronica ad annum 1238 pag. 262 si 263. —

***) Documente istorice tiparite in Viena in an. 1850 pag. 19 si 20.

***) Rainaldus la anulu 1234 Nr. 40. — Apud Petrum Major Hist. ecles. Valachorum. — Documente istorice pag. 21 —

cari se tieneau de beserie'a orientala (precumu este Serb a, Bulgaria, Bosnia si principatele romane dela Dunare) spre sterpirea schismaticiloru, dara inca 'i daruesce lui Ludovicu si erediloru si urmatoriloru lui cu autoritatea apostolica tóte provinciile, cetatile, castelele, vilele, fortaretiile si ori ce alte locuri, cari va poté se le lice de sub man'a schismaticiloru si de sub puterea necredintiosiloru acelor'a si le va poté supune potestatai s'ale*).

Dupa acesteia demandari pontificale n'au lipsitu nece odata regii Ungariei (neluandu afara nece chiaru pre romanulu Ioane Hunyadi gubernatorele Ungariei, nece pre fiulu acestui'a Mathia regele Ungariei), cá cei mai fideli clienti ai scaunului apstolicescu si cei mai zelosi protectori si promotori ai catolicismului cu tóta scumpetatea a se acomodá**).

Éra la deplenit'a subjugare a natiunei nóstre romanesci si l'a jafuirea ei de tóte drepturile nu numai civile si politice, dar' si omenesci, si la degradarea romanului la statu de dobitocu si la lucru de vendiare, precumu si la total'a proscriptione a natiunei si a beseriei romanesci au pusu corón'a fanaticismulu celu ne'nduratu alu reformatiunei, despre care

*) Rainaldus la anulu 1352., — Aloisus Guera in Epit. Constit. Pontif. Tom. II. pag. 278. — Documente istorice Viena 1880 pag. 22 si 23. —

**) Observamu: ca de vomu deschide istori'a regiloru Ungariei vomu aflá, ca ei dupa donatiunule de acesti Papi facute intru adeveru au si deprinsu dese incursiuni in mai susu numitele provincii, si n'au lipsitu si cu puterea armelor a aduce la ascultarea de scaunulu Romei pre schismatici.

Nu ne potemu indoí, ca totu din astfeliu de donatiune papale pretindu regii Ungariei si mai vertosu magiarii pana astadi, ca principatele romanesci dela Dunare inca s'ar' tiené de corón'a Ungariel, de si bene scimu tocm'a si din istori'a regiloru Ungariei, ca de si regii Ungariei au deprinsu dese invasiuni nedrepte in principatele romanesci cu cugetu se le supuna corónei Ungariei, totusi statornicesce ale supune n'au potutu, ci adeseori si celi mai vestiti regi ai Ungariei, precumu au fostu Carolu Robert, Ludovicu celu mare, Sigismundu si Matia Corvinulu — cu atat'a taria a armelor romanesci fura respinsi si alungati, catu ab'ia au scapatu cu viét'ia. — Vedi pre Thurotzi, Bonfinie si cronie'a lui Sincai.

celea mai adeverate, dara deodata si celea mai triste documente (cari in istori'a omenimei si a legislatiunei antice transilvane pururea voru remané cá o pata négranespalata si gretiósá) ne au lasatu nóuelegile patriei*).

Deaci a urmatu aceea, de aristocrati'a cea inalta romana, cá se nu-si piérda in persecutiunea cea relegendaria cu drepturile politice si civile si bunurile s'ale, a fostu silita a trece cu totulu la religiunea catolica seu reformata si prin acest'a a se uni si contopí in natiunea magiara. — Deaci a urmatu reulu si nefericirea cea mai mare a natiunei romane, ca acumu parasita fiendu de puternic'a si inalt'a s'a aristocrati'a si acest'a facunduse proselita relegendari si natiunei magiare, totudeodata s'a facutu si celu mai mare inamicu romaniloru. — Mi-aducu amente ca istoriculu Wolfgangus Bethlen — Livulu magiariloru, se geluesce tare asupra unui magiaru renegatu si turcitu de pre tempurile acelea, candu o parte mare a Ungariei o domniau Turcii, dicundu: ca nece Tatarii, nece Turcii cei adeverati atat'a necadiu si stricatiune n'au facutu natiunei magiare, cá tocm'a magiarulu acest'a renegatu si proselitu turcescu.

Cea fostu magiarulu acest'a renegatu si turcitu natiunei magiare tocm'a aceea a fostu si pentru nefericit'a nóstra natiune romana aristocrati'a romana proselita si magiarisata; si asi'a parasita fiendu natiunea nóstra romana si neavendu pre neme in dielele tiei de aperatoriu drepturiloru s'ale, ci numai dusimani fanatici asupra si conjurati in contr'a s'a firesce debuí se vina jefuita de tóte drepturile s'ale civile si politice si se ajunga róba si serbitori'a tuturoru colocutióreloru s'ale natiuni. —

Deaci inainte jafuirea si subjugarea romaniloru nu a mai avutu tiermuri si margini, ci persónele ro-

*)	Aprob. Const.	Part. I.	Tit 8.	— art. 1 et 3.
	„	„	„	„ 9 — „ I. —
	„	„	III.	„ 7 — „ II —
	„	„	„	„ 30 — „ 1. —
	„	„	„	„ 31 — „ 1, 2, 3 et 5.
	„	„	„	„ 35 — „ 1.
	Tripartit.	Verbóczy	Part. III.	— Tit. 30 et 31
	Aprob. Const.	„	IV.	— „ 5 — art I.
	„	„	V.	— „ 6 — „ 2 et 4.
	„	„	„	— Edict 38 4447 et 66.
	Compilat	„	IV.	art. I. usque 7 etc. etc.

maniloru si tóte averile si proprietatea lor se socotea de res nullius, pre care regii le daruiau cui vréu, si nobilimea le poté libere trage sub iobagia si a dispune dupa placu cu proprietatea lor*).

Capii romaniloru cei politici**) si cei bisericesci***) erau cu temniti'a si cu batai tirane numai pentru aceea maltratati, ca urmau beserecei orientale. — Eară regii Ungariei (toem'a nece pre dreptulu si romanulu rege Matia luandulu afara) tienuturile celea libere si persónele romaniloru, celea care aperau fortaretiele de pre marginele tieriei si erau slobode, dupa placu le vendea pre bani la natiunea sasésca, si le daru'ă la alti aristocrati si nobili magiari †).

Totu din acésta causa s'a formatu si unirea celoru trei natiuni ale Transilvaniei del'a 2. Februarie 1438, asupr'a bietiloru nostrii tierani, pentrucă acestia asuprinduse cu nedreptulu de episcopulu latinu Lorand Lépes, — care se intielesese cu nobilimea spre asuprirea tieraniloru — numai cu armele in mana poteau se se apere in contr'a jafuiriloru episcopului si ale nobilimej.

Escelentieloru si maritiloru Domni! Cu tóta fratiésca a incredere si iubire me rogu se aveti catra mene acea bunatate, cá se nu socotiti, ca dóra eu atunci candu amu adusu inainte istoricesce tóte acestea — singuru numai spre cunoscenti'a avutelorū si prin fatalitatea temporiloru pierdutelorū drepturi istorice ale natiunei nóstre romane — asiu volí a face nobilimej natiunei magiare séu celoru lalte colocuitóre natiuni ceva imputari.

Nece decatu, marita adunare, ca sumu pana in adunculu animei convinsu, ca generatiunele acestea ale totororū colocuitórieloru natiuni la tóte acelea ce in tempurile mai de inainte s'au intemplatū toem'a asia suntu de nevinovate precumu suntu si eu, si cu tóta adeverat'a fratiésca incredere ve asecurediu, ca natiunea nóstra romana cele intemplate voliesce ale dá vecinicej nitari, si a incheié pre bas'a egaleloru drepturi cu tóte sororile s'ale natiuni colocuitórie si

*) Aprob. Const. Part V. edict. 38 et 36.

**) Petru Majoru istori'a besericej romaniloru pag. 15 si 16. — Schneller Tom. I. pag. 273 si 360.

****) Manuscrisulu lui Cserei Mihai pag. 264.

†) Vide: Visgalodás az Erdélyi Kenézségekéről Nagy-Enyed anno 1846 pag. 18., 21., 22., 23., 24., 39., 44. si 65.

mai cu séma cu nobil'a natiune magiara un'a viétia politica nóua si un'a eterna amicitia si fratinate. —

Acetea premitendu, acumu me voliu intórce la meritulu desbateriloru si alu intrebariloru si in merito voliu se respundu celoru doi prea vrednici cuventatori inaintea mea, adeca Escelentiei Sale Domnului episcopu alu Transilvaniei Ludovicu Hainaldu si Ilustritatej S'ale multu stimatului comite Dominicu Teleki.

Inse pana asiu face acést'a, cu umilintia rogu pre Escelenti'a S'a Cancelariulu L. barone Franciscu Kemény se benevoliesca a dispune, cá se se cetésca mai antaniu aici publice pré naltulu manuscrisu imperatescu din 20. Octobre 1860 catra primariulu ministru grafulu Rechberg datu in privinti'a Ardealului(2), cá se scimu pre ce fundamentu neamu adunatu la acésta conferentia si care iar' fi agendele ei prescise de Maiestatea S'a-

Dupa ce cu umilintia multiamescu Escelentiei Sale Cancelariului, ca a benevolitu ami impleni post'a si a ceti acestu prea inaltu manuscrisu din 20. Octobre 1860, — acumu me voliu slobodí dara la meritulu discusiunei. —

Escelenti'a S'a Hainaldu si Ilustritatea S'a multu stimatulu comite Dominicu Teleki in pré maretiele s'ale cuventari in frumsetiate cu tóte florile si artea retorica — dupa cumuleamu intielesu eu — se silescu din tóte puterile a né persvadá, ca noi in acésta conferentia regnicolare n'amu avé de a face alt'a, decatu punendu de un'a parte acestu pré inaltu manuscrisu imperatescu, se primimu tóte legile si celea electorale din 1848 ale Ardealului si ale Ungariei ni unirea acestoru doue tieri, cari — cumu se vedu. a crede mai susu veneratii oratori aru fi pre lege unite si acésta unire ar' fi trecutu si in deplenire, dreptu care se alergamu de aici oblu la diet'a prosima a Ungariei, neavendu lipsa de vreo dieta tienenda in Ardealu.

Inse eu intrebu: au nu neamu adunatu noi aici pre temeliulu mai susu veneratului manuscrisu imperatescu din 20. Octobre, ? Si de e fora indoiéla asi'a, au nu toem'a prin aceea, ca pre temeliulu disului manuscrisu imperatescu tienemu acumu acésta conferentia, in fapta amu si primitu acestu manuscrisu imperatescu ? —

*) S'a cetitu publice.

Si dupa ce prin prea inalt'a dispozițiune, car este cu apriate cuvente in veneratulu manuscrisu cuprensa si dechiarata, conferenței acesti'a, de Maiestatea S'a apostolicesculu rege alu Ungariei si marele principe alu Transilvaniei, nui este lasatu si datu de agendu nece primirea legiloru electorale, nece unirea Ardealului cu Ungaria din 1848, ci cătegorice aceea datoria i se demanda, că se faca unu proiectu de un'a lege noua electorale si pe acel'a se-lu substérna Maiestatei Sale, au nu apriatu recunósce insusi Maiestatea S'a autonomi'a Transilvaniei? Si in declaratiunea aceea din veneratulu manuscrisu: „Ca in constiutiune si legile celea mai de inainte ale Ardealului sunt de a se face schimbarea fundu taliatorié“ au nu ignoré dia cu totulu, ba dechiaré dia si legile electorale si unirea Transilvaniei cu Ungaria din 1848 de nevalide si nule?

Au nu tocm'a in urm'a acestei dispozițiuni a prea inaltului acesti'a manuscrisu ni s'a denumitu si cancelariu si gubernatore provisoriu, cari organele cancelariei aulice transilvane chiamandule, aceea si cancelaria au si organizat'o si pusu in lucrare?

Acestea tóte, Marita Conferentia, suntu fapte patrate, cari dovedescu, ca si noi manuscrisulu imperatescu din 20 Octombore l'amu primitu si in fapta si noi valórea legiloru din 1848 si a uniunii Transilvaniei cu Ungaria de nula o amu declarat. —

Ca Maiestatea S'a atunci, candu in faci'a nu numai a tóta monarchi'a s'a, daru si in faci'a intregei Europe sub sacramentulu verbului regescu a sloboditu si publicatu veneratulu manuscrisu din 20. Octombore, singuru numai autonomi'a Transilvaniei, éra nu si uniunea ei cu Ungaria a socotit'o si luat'o de valida si legale; ca altumentrenea si espeduirea acestui manuscrisu si publicarea lui, si dispusetiunile lui, si conferintiele nóstre in care ne aflamu acumu, si denumirea provisoriuului Cancelariu si Gubernatore alu Transilvaniei, si organizarea cancelariei nu s'aru poté socoti alt'a decatu unu jocu insielatoriu de ochi si de gandurile popóreloru, ceea ce neminea va poté díce fiindu cu minte.

Deci dara natiunea nóstra romana cu mene din preuna radiemanduse cu tóte poterile si lipinduse cu tóta anim'a de diplom'a si manuscrisulu imperatescu din 20. Octombore, de cuventele regesci si dispozițiunile in trinsele facute, serbatoresce — declaré dia. ca nece uniunea Transilvaniei cu Ungaria dusa in deplinare prin te rorismu si in contr'a protestatiunei nóstr

ea natiunei romane si intarita printrunu rege prea bunu si induratu, inse terorisatu si de revolutiune din tronulu seu alungatu, nece legile din anulu 1848, nece decatu nu le póte priimi; causele pentru cari nu le primesce si opiniunea s'a pentru unu proiectu de un'a lege noua electorale se voru intielege mai pre largu din extractulu protocolare alu conferintieloru s'ale natiunale romanesci tienute in Sibiiu la 1. 13. Ianuarie 1861 care aici publice 'lu vomu si ceti*) si me voliu rogá, cá alaturatu la cuventarea mea in scrisu danda impreuna cu aceea se se líeé la protocolulu conferintieloru regnicolare. —

Eu pre lunga causele in mai susulu atensulu extractu protocolare specificate mai adaugu si aceea dechiaratiune a mea, ca si din acel'a motivu nu potu primí legea electorale din 1848 a Transilvaniei, caci aceea, candu in § 4 liter'a a) pre bas'a articolului alu 12-lea din anulu 1791, da dupa capete séu capitatim tuturoru nobililoru fora nece unu censu seu alta restrictiune dreptulu de alegere inca si acelor'a cari mai nainte n'au avutu usulu dreptu alu aceluasi; éra sub liter'a c) din acelasi paragrafu, dela locuitorii comunitatiloru, cari n'au senatu organizatu, poftesce unu censu greu de o contributiune anuale, afara de tacs'a capului, de 8 floreni m. c. — prin care cea mai mare parte a locuitoriloru Ardealului si anumitu poporulu romanu s'ar eschide dela dreptulu alegerei, -- legea acést'a, dícu, din acestu motivu trebue se o numescu a fi intr'o mesura fórté tare nedrépta si interesata.

Marita adunare! Eu nu un'a data amu auditu laudanduse nobilimea cu unu liberalismu mare facisiu cu poporulu celu de curundu emancipatu, si dicundu: noi amu radicatu poporulu la noi séu la starea nóstra (magunkhoz emeltük a népet) si neamu impar-tasitu cu elu tóte libertatile si drepturile nóstre.

Spunu dreptu, ca poporulu romanu tiene acestea cuvente laudaróse de frase si vorbe frumóse, dara góle si fora efectu, si de nesce flori de pomi, cari cadu fora a legá si a aduce vreunu fructu; eu dara asiu pofit, cá nobilimea in faci'a lunei si in fapta se arate, ca romanii n'au fundamentu la indoiél'a s'a, si laud'a nobilimei nu e desiérta, si spre acést'a le aratu o cale fórté usióra si bene asternuta; adeca articolulu alu 12-lea din 1791 si dreptulu de alegere si de a fi alesu, care acésta lege 'lu da capitatim si fora nece o restrictiune tuturoru nobililoru, bene-voliésca nobilimea alu estende numai si preste popo

rule romanu si de alta nationalitate, si atunci nativnei romane nu'i mai trebuie nece un'a alta lege electorala si ea va remane de minciuna, si deplenu convinsa, ca laud'a nobilimei: ca a redicatu poporul la sene si sia impartitu cu elu tote libertatile si drepturile s'ale" nu suntu frase gode si flori, cari cadu fora a legã si a face frupte; — era pana atunci nu numai laud'a acest'a a nobilimei remane numai un'a frase gola, dar' si dreptulu pronunsiatu cu atat'a emfase in articolulu alu 7-lea alu dietei Ungariei, si in art. 1. alu dietei Transilvaniei din 1848 in cuvintele: „Jog egyenlőség a hazának minden lakosaira nézve, nemzet, nyelv, és vallás különbség nélkül“ (dupa ce in privint'a dreptului de alegere articolulu alu 2-lea alu dietei Transilvaniei din 1848, § 4 lit. a) au creatu o casta privilegiata a nobililoru, care e dupa capete si dupa nece unu censu daruita cu dreptu de alegere, era totu in acea paragrafu sub c) pre celalaltu poporu lu incarca cu unu censu greu de 8 floreni m. c., si asia partea poporului cea mai mare se eschide dela dreptulu de alegere, le v'a tiené poporul numai de un'a satira si de un'a insielatiune invalida in vorbe frumose si gode. —

Prea stimatii, mai inainte laudatii doi graitori mari oratori se silescu se ne manganã si se ne convinga pre noi romanii, ca uniunea Ardealului cu Ungaria si pentru aceea ar' fi de folosu si pentru nativnea nostra romana, pentruca prin articolulu alu 7-lea alu dietei Ungariei si prin celu 1. alu dietei Transilvaniei din anul 1848, se asecuradia tuturoru fara deschilnire de nationalitate séu confesiune dreptulu de reprezentatiune si de alegere si egalitatea tuturoru libertatiloru.

Inse pre nativnea romana tocm'a articolulu alu 7-lea alu dietei Ungariei din 1848 trebuie se o infricosiédia si se o instreinédie mai tare de catra uniunea Transilvaniei cu Ungaria si de catra legile din 1848; ca ér tocm'a in acestu articulu cetescu acestea cuvente inspaimantatórie: „A magyar koronához tartazo Erdélynek Magyarországgal egy kormányzás alatti telyjes egyesüléset nemzetegység, és jog azonoság tökéletes jog alapon kö. etelvén,“ cari mai luminatu decatu lumin'a sórelui arata si dovedescu aceea, ca scopulu unirei Transilvaniei cu Ungaria n'aru fi altulu decatu numai singuru acea, cá se se face din tote popórele un'a unitate de un'a nativne magiara, care singura ar' avé de a figurá cá nativne in totu regatulu Ungariei, era celelalte nationalitati n'aru avé altu venituri si destinatiune prin unirea Transilvaniei cu Ungaria decatu se fia unu poporu slobodu, contopitu in nativnea magiara, si numai cu acest'a se formédie un'a dorita unitate; prin articolulu acest'a alu 7-lea ad. „Magyar nemzeti egység.“

Pre lunga aceea si pentru nativnea romana trebuie se fia instrainatoriu si §§ 2., 3., si a 5. din pomenitul articulu alu 7-lea cari celea trei nationalitati ale Transilvaniei mai nainte privilegiate adeca, magiara, secuia si sasa constatandule si apromitendule sustie-

nerea legiloru ardeleni loru singuru favorítórie, pre nativnea romana cu totulu o ignorédia si, cá candu nece n'aru esistá, nece cu celu mai micu cuventu nu o pomenescu. (Va urm'a.)

В і е д а с е д о в е д е с ч е п р и н ф а п т е .

D. Преотъ Иоане Комша дин Зернештї, дъпъ solidãлã хїи зелъ националъ днъсвезтѣ днкъ ка дичиплãлã алъ пострѣ не мїжлочи дн касца националъ зрїтторїзãлã:

Протоколъ

лзатѣ дн адънареã репрезентацїлорѣ комъне Зернештї цїнсте дн 6. Феврварїе анлã 1861 сьв прецедїнга жãделãи комъналã Иоане Баїзãлã дн фаца челорѣ сьвскрїмїи.

Прецедїнтеле децїде шедїнга кз mare дьрре шї атрѣчїене а сьфелелãи арѣтндѣ, кз скоплãлã еї есте кзткѣ дн маї мълдї артиколї аї жрїнаделорѣ стрейне, с'арѣ невої стрейнїи а доведї кз протоколãлã конгресãлã националъ дин Сївїї цїнстѣ дн 1. Јанварїе 1861 нã арѣ репрезента воїнга днтречеї нацїонї ромъне дин патрїѣ, фїїндѣ кз метврїї адънацї ла ачелашї н'ãш фостѣ тоцї алешї шї трѣмїшї де кзтрѣ комънеле романе, чї с'ãш конкїематѣ пшмаї прїн епїскопї, прїн зрїмаре кз хотрѣрїле конгресãлї нã арѣ репрезента воїа днтречеї нацїонїеї. — Децї прецедїнтеле днтрѣвѣ не метврїї адънацї, ка сьшї деã шї еї опїнїзнеã шї конвїндереã са деспре ачестã дн пштеле днтречеї комъне. Авїа фїнї експосїцїзнеã овїектãлї пертрактрїеї шї дндатъшї кз знанїмїтате тоцї сьвскрїмїї репрезентацїї аї комънеї шї аї вїсерїчелорѣ аѣ респнãсѣ: „Ної прївїмїѣ — пентрѣ акъмѣ — не метврїї конгресãлї чеї кїтмацї прїн епїскопї, ка шї къндѣ їамѣ фї алесѣ пої дншїне; прїмїмїѣ тоѣ че с'ãш лãкратѣ прїн вѣрвацїї ачїа; шї чеа че с'ã трекулѣ дн протоколãлã конферїнцїеї национале дин Сївїї дн 1. Јанварїе а. к. е кїарѣ респїката а пострѣ дорїнцѣ, опїнїзнеã шї депїна конвїндереã а сьфелелãлї пострѣ; шї декїаръмѣ днпїнгеã лãтїеã чївїлїсїате, кз тоѣ оператãлã конгресãлã ачелãвїа нã есте алã декътѣ дорїнцã шї пофта пострѣ; де ачееã кз лãкръмї де вãкзрїе не ведемѣ дндемнацїї а не експїрїе дн пãвãкѣ дин профãндãлã їнїмеї чеã маї респектôсѣ а пострѣ мълдїмїре атътѣ непрецетвоторїлорѣ пьсторї сьфелетесчї, кзтѣ шї стїмãвїлїеї шї кредїнчôсееї днцелерїнцã а нацїонїеї постре, пентрѣ фãтїцеле че ле аѣ пãсѣ спре а не формãла днтр'їнѣ конгресѣ националъ дорїнцеле постре. Тотѣ де одатѣ декїаръмѣ прїн ачестã де їнїмїкѣ шї дшїманѣ алѣ вїїторїзãлї полїтїкã шї алѣ ферїчїреї постре пре тоѣ ачелã, каре с'арѣ днкзметã а зїче, кз протоколãлã ачелã нã есте еспреса дорїнцã а нацїонїеї постре. —

Пофїтїмѣ маї денарте ка шї алте комъне ромъне

сѣмъ бѣдѣ асемепа ка поѣ, се се декиаре тотѣ дн фелѣлѣ ачеста *).

Зернешті дн 8. Феврваріе 1861.

Ioane Danș, прѣотѣ. Ioane Комша, прѣотѣ. Братъ Тіпеіѣ. Ioane Баілѣлѣ, жѣде. Andreіѣ Danș. Владѣ Прішкѣ Братѣ Danș. Владѣ Стревоіѣ. Бѣкѣрѣ Гіцімокѣ. Дѣмітрѣ Негрѣ. Комша I. Комша. Николае Дердеіѣа. Ioane Дѣвlea. Братъ Міхалѣлѣ.

Nr. 82. 1861.

Convocare la sinodu pregatitoriu.

Pre onorate in Christosu frate!

Fiindu sôrtea clerului nostru inca mai de multu nesuferita si misera, ăra in tempurile celea mai prăpăte si mai tare si avi'a ingreunanduse, catu o neaparata si o fôrte grabnica lipsa se arata, că catu sa pôte mai ingraaba traiulu vietiei si sustinerea lui se se mai imbunatiésca si se se faca mai de suferitu si mai cuviintiósă oficiului si misiunei celei sante a unui preotu si ministru alu casei Domnului.

Si fiindu ca tôte sperantiele si asteptarile năstre zidite pe celca mari si dese promisiuni ne au remasu pana acumu desierte, catu acum'a ne vedemu constrinsi că se nu mai asteptamu de nicairi ajutoriu, ci totu ajutoriulu si imbunatatirea sôrtei celei nesuferibile a iubitului nostru cleru precumu si ridicarea scôleloru si promovirea culturai morale si civile a poporului nostru se o asteptamu numai singuru dela Ddieu si dela zelulu, pietatea si iubirea de benele seu si alu besericei s'ale, si asi'a dela propriiele poteri morale si materiale ale clerului si poporului nostru.

Si pre lunga acestea lipsemari, radicanduse inca tocma si in foile publice diverse jalbe si agravamine pentru nese schimbări facute in mai multe puncte ale vechiloru usuri si in canonescile institutiuni si ale disciplinei beserice năstre credite dela parentii nostrii si nevatamatu pazite pana acumu in archidieceș'a năstra.

Precumu si alte nenumarate lipse aflanduse, care aru pofi indreptare si imbunatatire, nu odata si parte prin facutele remonstratiuni de mai multi protopopi deadreptulu la acestu ordinariatu metropolitanu si inca in numele clerului a totu tractului seu, parte prin foile publice, parte si cu graiu viiu, si pentru aceea ma-

nifestanduse o generala dorire de a se tiené inainte de tôte si fora intardiere sinodu diecesanu, că cu unite consilii ale intregului cleru se se indrepte catu se pôte tôte, si se se afle medilócele celea mai acomodate spre lecuirea reului si a lipseloru. O asi'a ferbinte, drépta si canonicésca pofta a clerului asiu fi fostu si eu gat'a a o si implini, déca celca mai grele circumstari nu m'aru fi impedecatu.

Acumu totusi deaca celu atotu puternicu parinte alu indurariloru — 'mi va tienea inca viati'a si 'mi va cruti'a senctatea cu puterile celea putine trupesci, prin adancile batranetic, lucru si griji grele si bóle dese slabite, amu otaritu cu o nestramutabila voia, că in lun'a lui Maiu a. c. --- diu'a de altadata se va determiná si notificá — se convocu si se dienu de sinodu diecesanu.

Inse dupa multimea si ponderositatea obiecteloru care au de a veni sub pertraptare si seriósă consultare a sinodului nostru diecesanu, urmandu si aceea, că a cestu sinodu se se tiena regulatu, si despre lucrurile si otaririle s'ale se se duca unu protocolu, in care actele si decisiunile se remana pentru venitoriu, si redigunduse intr'unu rendu sistematicu, se se tiparésca si se se impartia la tôte besericile, prea firésce urmédia si aceea, ca acestu sinodu nu va poté cu folosu ispravi agentele s'ale in o dii séu doua, ci va avea de a petrece si a consum'a mai multe dile, — care mai 'nainte nu se potu determiná ci numai multimea agenteloru o pôte otari — si asi'a adunarea si tienerea sinodului prin venirea si remanerea aici la sinodu in mai multe dile a protopopiloru si a deputatiloru clerului, neaparatu voru pofiti si chieltueli. —

Noi că se potemu afl'a calea care neci in privinti'a acést'a se nu ne puna cev'a piedece tieneri si celebrarei sinodului nostru diecesanu, inainte de celebrarea sinodului amu voitu a adun'a unu consistorium plennm statatoriu din toti actualii si onorarii protopopi cari suntu deodata si asesori jurati ai consistoriului nostru metropolitanu, si si reprezentantii clerului nostru din afara, si asi'a prin unu comunu consiliu nu numai alu nostru celu din launtru, dara si acelui din afara cleru, a carui reprezentanti suntu protopopii, celea folositorie si conducatorie la dobandirea doritului scopu mai 'nainte se le cautamu si se le otarimu.

Asi'a dara diu'a celebrarei acestui consistoriu plenariu nestramutatu o amu otaritu si determinatu pe 27. Februarie a. c. dupa c. v. adeca in diu'a de luni in septaman'a brandiei se se tienă.

*) Ші знѣ протоколѣ сѣлѣ трѣмітъ ла архінас-торі к каніі репрезентаціі нăстре, спре доведіпеа генераліі консіміріі а романіпорѣ, —

Pre acésta dara numita dí adeca pe 27. Februa-
rie s. v. a. c. si pre prea Onorat'a Frati'a T'a oficióse te
poftim la acestu consistoriu plenariu negresitu se te
affi de fačia. Pre lunga obiectulu consultatiuniloru a-
cestui consistoriu plenariu, de a aflá debuintiósele medi-
lóce si isvórele spre suportarea chieftuieiloru celebran-
dului sinodu diecesanu, va fi si altulu in tocm'a mo-
mentosu despre forurile matrimoniale.

Dupa care incunoscintiare asteptandute parinties-
ce remanu Fratiei Tale.

Blasiu 12.24. Februariu 1861.

adictu
Metropolitulu Alesandru m. p.

Catra elotisci.

Acumu cercati voi éra in órb'a cutesare,
Se puneti sub calcania pe filii lui Traianu,
Se pierdeti devolesce din patri'a lui mare
Poporulu care pórtá unu nume de romanu.

Ci de astadi inainte neci dieu, neci ceru, neci lume,
Nu vréu mai multu se rabde tiranii cei mascati;
Popórale acumu tóte rechiamá si a loru nume,
Si cari le mai apasa pierivoru blastamati.

De optusprediece seculi gemut'amu cá si vite
Sub jugure din tartaru impuse de dusmanu;
De astadi inainte cu manule 'nerucite
Juramu cu-unu sufletu viétia poporului romanu!

Caci fierbe, dieu mai fierbe, in pieptulu nostru unu
sange,

Ce pentru libertate e gat'a a se versá;
Pierit'a acumu tempulu si nu ne vomu mai plange,
Intocm'a cá copilulu, candu ér' ne-omu ataca.

Veghiédia acumu romanii din micu pana la mare
Se 'n frunte lesinatii, ce éra si 'i pandescu,
Pastrédia pan' la unulu unu sufletu si-o 'nfocare,
Unu sange pentru tíera, unu focu dumnedieescu

De nu s'a stinsu romanulu in secelele barbare
Candu monstirii tiraniei turbati-lu persecá,

De astadi inainte e scrisu, ca va fi mare,
Ori catu mai ambla crudii de nou a-lu injugá.

Romanulu are-unu sufletu, potere 'si unu nume,
Si striga 'n lumea larga „de-acumu voliu a trai,“ —
Provóca pe ori si care, pe totu ce-i santu in lume,
Se nu se mai incerce de nou a-lu tiraní!

Ori cene acumu romanulu se 'ncérca a-lu mai infrange,
Acel'a n'are sufletu, ba chiaru neci Dumnedieu,
Si nu-si castiga alt'a, decatu ca odata plange,
Cu lacrami sangeróse, va plange faptulu seu.

Romanulu are o limba pré dulce, gratiósá,
Ce adi si-o mai iubesc decatu viati'a s'a
Si celu ce-o mai atingeo de fulgeru si putiósá,
De trasnete din ceruri in ventu s'a spulberá.

Au credeti voi neómeni, ca tristele ruine
A gentei ce pamentulu odata la domnitu,
Nu potu se se mai naltie catu éru se li se 'nchine
Barbarii ce 'n petióre de seculi le-au strivitu.

Fortuna'nsielatória acumu, acumu ne ride,
Si 'ndata ne recauta cu ochi involburati;
Nu-i credeti déca ori unde acum'a ve deschide,
Caci dreptele tormente, pierirea v'o urmati.

Feritive o m'onsrii! pan' cerulu ve feresce,
De drépt'a resbunare, ce toti o meritati,
Ve cereti iertatiune pan' diu'a nu lipsese,
Caci nóptea ve cutrópe si nuorii-su ingrecati.

De nu-ti cadé aicea la drépta resbunare,
Voi suflete 'negrite neci cumu se ve 'ndoiti, —
Tartarulu ve astépta cu multa nerabdare,
Pastranduve abisulu cu sierpi neadormiti!

Acel'a locu e gat'a pe voi se ve priimésca,
Acolo fora mila eternu v'eti tormentá;
Ce póte altu s'astepte o anima dracésca,
Ce, numai catu se póta, pe Dieu l'aru injugá!!
A. P. Densusianu.